

Teoretična kriminologija v zrcalu Revije za kriminalistiko in kriminologijo¹

Matjaž Jager²

»... vsakdo potrebuje, potem ko je prehodil neko pot, kratek postanek in oddih, da bi se mogel razgledati, kje pravzaprav je, ali je sploh hodil po pravi poti in kam ter kako naj gre naprej.« (Bavcon, 1968: 182)

Prispevek vsebuje pregled člankov, ki so izšli v Reviji za kriminalistiko in kriminologijo od leta 1959 do danes in jih lahko uvrstimo na področje teoretične kriminologije, obravnave kriminoloških teorij in (samo)refleksije kriminologije kot vede. Konsekutiven pregled je razdeljen na tri izbrana časovna obdobja. Že kratek pregled obravnavanih tem in posameznih avtorjev pokaže, da je v vseh obdobjih prevladovalo previdno in kritično obravnavanje posameznih kriminoloških teorij. Težko bomo našli primere popolnega sprejemanja le enega teoretičnega pogleda. Še posebno v prvem obdobju je vidno, kako so nekateri avtorji poudarjeno – a ne tudi nekritično – izhajali iz socialističnega pogleda na svet. Danes se zdi, da je vsak ubiral svoja pota tako glede teoretičnih poudarkov kot tudi glede izbora izzivov na področje teoretične kriminologije. Če kaj, je vsem avtorjem vendarle skupno prizadevanje za humano oziroma humanistično kriminalitetno politiko.

Ključne besede: Slovenija, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, kriminološke teorije, teoretična kriminologija, kriminologija kot veda

UDK: 343.9

1 Uvod

Kriminologija ima v Sloveniji kar dolgo tradicijo, njen razvoj pa se močno zrcali tudi v *Reviji za kriminalistiko in kriminologijo*. Ko smo leta 2004 praznovali rojstni dan zdaj že pokojne zaslužne profesorice Katje Vodopivec, smo ji sodelavci med drugim čestitali tudi za pionirsko vlogo pri vzpostavljanju kriminologije kot vede na Slovenskem. Bila je prva raziskovalka na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti, ki je začel delovati leta 1954. Takoj je začela postavljati temelje inštitutske specializirane knjižnice, hkrati pa se je zavzela za zaposlitev bibliotekarja, ki bo zanjo skrbel in jo strokovno vodil. Ko smo jo tako spomnili na njene pionirske zasluge, se nam je zahvalila, hkrati pa takoj poudarila, da je le nadaljevala to, kar so začeli že drugi pred njo. Opozorila nas je predvsem na svojega profesorja kazenskega prava in kriminologije Aleksandra Vasiljeviča Makleceva, o katerem smo mlajši sodelavci takrat malo vedeli, če sploh kaj, čeprav je tako rekoč začetnik moderne znanstvene kriminologije pri

nas. Maklecov je kot svetovljan svoje znanje pridobival na znamenitih evropskih univerzah, na koncu pa ga je razdajal na Pravni fakulteti v Ljubljani, kamor ga je pripeljala življenjska pot (Kušej, 1950).

Poleg njega je seveda treba omeniti še druge, tudi profesorja za kazensko pravo na Pravni fakulteti v Ljubljani Metoda Dolenca, ki je v svoji izredno obsežni bibliografiji znatno število del posvetil tudi vprašanjem, ki bi jih lahko uvrstili v teoretično kriminologijo v širšem smislu. Tudi on je bil kot Maklecov študent znamenitega Franza von Liszta. Zanimivo je, da v tistem času razlikovanje med kriminalistiko in kriminologijo še ni bilo utečeno; Dolenc je na primer v pojmu kriminalistika praviloma združeval obe disciplini (Skaberne, 1961: 235). Že leta 1921 (le devet let po tem, ko je Hans Gross ustanovil takšen inštitut na graški univerzi) je ustanovil predhodnika današnjega Inštituta za kriminologijo – Kriminalistični inštitut na ljubljanski univerzi. Ta inštitut je bil pridružen tako imenovanemu kazenskopravnemu seminarju; predstojnik obeh je bil profesor Dolenc, njegov prvi asistent pa dr. Hinko Lučovnik (Skaberne, 1961). A pustimo institucionalno zgodovino in predhodnike za drugo priložnost.

Za naš namen je pomembno ugotoviti, da je *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* (RKK) po preoblikovanju leta

¹ Članek je nastal v okviru raziskovalnega programa P5-0221, ki ga financira ARRS.

² Dr. Matjaž Jager, znanstveni svetnik in direktor Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani ter redni profesor na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: matjaz.jager@pf.uni-lj.si

1959 – s tem letom začenjamo ta kratki pregled – stopila na že razvito in živahno področje raziskovanja. Kot takrat osrednja in prva slovenska in jugoslovanska revija za kriminologijo mu je nedvomno dala nov zagon, ki se je kazal še posebno na področju teoretične kriminologije, kriminoloških teorij o kriminaliteti in deviantnosti ter, ne nazadnje, na področju samorefleksije kriminologije kot vede. Ta pregled vsebin od leta 1959 do danes je seveda, kljub trudu za objektivnost, subjektiven. Razdeljen je na tri časovna obdobja po 20 let. Bralcu želi omogočiti neko začetno in zelo strnjeno seznanjanje s prispevkom revije k tej tematiki.

2 Prvi dve desetletji

Že v prvih številkah je uredništvo uvedlo stalno rubriko *Znameniti kriminalisti in kriminologi*, v kateri je bilo predstavljenih tudi nemalo pionirjev teoretične kriminologije, med njimi na primer v prvi številki Émile Durkheim. Vztrajno so se začeli vrstiti prispevki, ki so obravnavali temeljna vprašanja kriminologije kot teorije in znanosti. Iz tuje strokovne literature je bil na primer že leta 1959 preveden izveček iz teoretičnega prispevka *Teorija in dejstva v kriminologiji*, v katerem je neki ameriški avtor polemiziral s Sutherlandovo teorijo diferencialne asociacije. Že naslednje leto je bil v reviji objavljen pomemben pregledni članek *Razvoj kriminologije kot samostojne znanosti* (Bavcon, 1960: 105–119), ki je podal tudi pregled najpomembnejših do takrat razvitih kriminoloških teorij. V prvi številki leta 1961 je bil objavljen prevod še neobjavljenega referata profesorja Radzinowicza z univerze v Cambridgeu o kriminologiji in njenem predmetu raziskovanja z naslovom *Kriminološko in penološko raziskovanje* (Radzinowicz, 1961). Leta 1963 so bralci lahko prebrali prevod dela Jeana Pinatela *Novejše psihološke smeri v kriminologiji*, ki združuje različna psihološka spoznanja na tem področju, vse od tako imenovane psihopatološke smeri do psihoanalize (Pinatel, 1963: 152–159). V tretji številki revije leta 1964 najdemo kratek, a zanimiv prispevek Katje Vodopivec z naslovom *Nekaj izkušenj iz dela v inštitutu za kriminologijo* (Vodopivec, 1964). Avtorica med drugim obravnava tudi metodološka vprašanja, ki so se pojavila v prvih desetih letih raziskovanja na inštitutu. Nekaj let pozneje je izšel članek Alenke Šelih (1967), ki je bil posvečen viktimologiji kot novi vedi na področju kriminologije in njenih izzivih.

Leta 1968 je nastal zelo zanimiv dokument časa – polemični zapis Bavcona, Skaberneta in K. Vodopivec z naslovom *Kriminaliteta v socialistični družbi: odgovor na Lekschasovo kritiko naših stališč*. V njem avtorji družno polemizirajo z vzhodnonemškimi profesorjem prava Lekschasom o kriminaliteti v socialistični družbi in poslanstvu socialistične kriminologije (Bavcon, Skaberne in Vodopivec, 1968). Istega leta je

bil v zadnji številki objavljen tudi Bavconov članek z naslovom *Kriminalna politika v sodobni družbi*. V njem je pomemben del namenjen refleksiji o kriminološkem raziskovanju po 14 letih dela Inštituta za kriminologijo in 30 opravljenih raziskavah. Zanimivo je, kako aktualno zvenijo njegova razmišljanja tudi danes, po petdesetih letih: »Že pred leti smo sklenili, da bomo morali zbrati in ovrednotiti vsa spoznanja, do katerih smo se dokopali ... To naj bi nam omogočilo izdelati nekoliko bolj splošno in celovito teorijo, ki se nam v odlomkih ponuja kar sama in po kateri čutimo čedalje bolj perečo potrebo. To potrebo čutimo zaradi tega, ker moramo opredeliti generalno smer naših nadaljnjih iskanj in zlasti tudi poglobiti teoretično metodologijo in razviti praktične raziskovalne metode. Vsega tega pa ni mogoče storiti brez nekakšne inventure naših spoznanj in njihove posplošitve. Drugače povedano, vsakdo potrebuje, potem ko je prehodil neko pot, kratek postanek in oddih, da bi se mogel razgledati, kje pravzaprav je, ali je sploh hodil po pravi poti in kam ter kako naj gre naprej.« (Bavcon, 1968: 182) Ob tem avtor, prav tako zelo aktualno, omenja neustrezen način financiranja raziskav, ki izhaja iz »apriornega nezaupanja do znanstvenega delavca, iz predpostavke, da bo lenaril in da sploh ne bo ničesar delal, če ga ne bo družba k temu pripravila s tako imenovanim ekonomskim prisiljevanjem« (Bavcon, 1968: 183). Skratka, želja po institucionalnem okolju, ki bo omogočalo »poglobljeno, mirno delo, ki ne bo pod nenehnim pritiskom zaradi eksistenčnih vprašanj« (Bavcon, 1968: 183), je bila očitno od nekdaj stalnica. Danes bi lahko rekli, da se nam ta vizija v praksi, čeprav vedno na obzorju, začuda vztrajno odmika, bolj ko se ji želimo približati.

Sledijo z vidika kriminološke teorije zelo zanimiva sedemdeseta leta. Leta 1972 je Katja Vodopivec objavila pregleden članek z naslovom *Sodobne sociološke teorije o socialnih patoloških pojavih*, v katerem je razgrnila sodobne teorije s poudarkom na teorijah družbene dezorganizacije, anomalije, alienacije (Marcuse, Sartre in Fromm) in stigmatizacije (Vodopivec, 1972). Svoje razmišljanje je sklenila z mislijo, da bi bilo iskanje enega samega pravnega teoretičnega pristopa preuranjeno in zgrešeno. Vsaka izmed teorij »spodbuja k razmišljanju v več smereh«, kar pa »širi in ne zožuje perspektive in nova iskanja« (Vodopivec, 1972: 150). Istega leta je mladi asistent Boštjan Zupančič (1972) objavil svoje poglede na znanstvenost in poslanstvo kriminologije v članku *Novi pogledi na kriminologijo, njeno vlogo in njena izhodišča*. V spoznavno jedro kriminologije je postavil socialno psihologijo oziroma »družbeno naravnano psihologijo«, novo, kritično kriminologijo pa vidi kot disciplino, ki »zavrača vlogo izobraženega policajca« in aktivno posega v »revolucionaren proces spreminjanja celotne družbe« na marksističnih temeljih (Zupančič, 1972: 245). Čez nekaj let ponovno piše o prevrednotenju vrednot in nujnem preseganju temeljnih predpostavk kazenskega prava in kriminologije (Zupančič,

1974). Zavzema se za prevrednotenje »prevladujoče družbene zavesti«, pri tem pa opozarja, da jo zgodovinsko prvi spodkopljejo tisti misleci, ki so dovolj osvobojeni od večinske zdrave pameti. Pri drugih je po njegovem mnenju po navadi takole: »Rod za rodom čaka na prevrednotenje, na nove cilje in vrednote, ki bi jih bilo vredno spoštovati. In rod za rodom odhaja v pokoj, ne da bi prevrednotenje dočakal. Rod za rodom misli, da tako mora biti, ker njemu ni uspelo nič spremeniti.« (Zupančič, 1974: 328)

Leta 1974 je Katja Vodopivec v prispevku z malce nenavadnim naslovom *O razdalji do stvarnosti* nadaljevala podobno (samo)kritično preizpraševanje o svoji vlogi raziskovalke: »Čim starejši postaja znanstveni delavec, tem pogosteje se sprašuje, koliko je bil zmožen s svojim delom odsevati stvarnost oziroma bolje: ali mu je na življenjski poti uspelo s časom približati se stvarnosti bolj kot na začetku.« (Vodopivec, 1974: 32) Na podlagi teorij družbene obrambe in novih interakcionističnih teorij si je zastavljala aktualna vsebinska in metodološka vprašanja ter beležila nekatere njihove odseve v (kazenskem) pravu. Na koncu je nemara malce resignirano povzela: »Morda je znanost za doseganje tako visoko postavljenih ciljev v resnici prešibka, morda je eno človeško življenje prekratko, morda pa je nepopolnost spoznavanja konstitutivna prvina človekovega nenehnega iskanja in približevanja resničnosti (ta se mu s svojo lastno dinamiko nenehno odmika) – in hkrati s tem tudi njegovega nenehnega nezadovoljstva s samim seboj.« (Vodopivec, 1974) V članku »Nova« *kriminologija in kazenska zakonodaja* tri leta pozneje je v uvodu poudarila dejstvo, da je (tudi) vsaka nova kriminološka teorija vpeta v svoje filozofske predpostavke. Vsaka vstopa na širše prizorišče kriminalne politike, na katerem imamo na eni strani »indeterministično zasnovano kazensko pravo« in v veliki meri »deterministično obarvane kriminološke koncepte« ter poskuse spajanja obeh temeljnih zastavitev. V nadaljevanju je konkretno poudarila in kritično ocenila kriminalnopolitične ideje Norvežana Nielsa Christieja in Finke Inkeri Antilla (Vodopivec, 1977a). O prav tako temeljnih vprašanjih sodobnega znanja in vedenja je razmišljala v članku *Večdisciplinarnost pri ocenjevanju in oblikovanju teorij*. Med drugim si je zastavila tole zanimivo vprašanje: »Kakšne so bile možnosti za spoznavanje resničnosti v kakšnem času in prostoru in kako je pisec te možnosti tedaj izrabil?« Sledi Adornovemu spoznanju, da vsaka teorija o družbi izhaja iz filozofije, naloga filozofije pa je ugotavljati, kaj je bistvo stvari (Vodopivec, 1977b: 172). Spodbujena z novo kriminologijo Taylorja, Waltona in Younga je opozorila tudi na relativnost teorij v družboslovju, ki se vedno rodijo v nekem času in prostoru in niso nujno veljavne za druge čase in prostore (Vodopivec, 1977b). Na koncu se je iz lastne izkušnje ozrla še na težavo večdisciplinarnih raziskovalnih skupin ter na praktične izkušnje z njimi pri raziskovalnem delu na Inštitutu za kriminologijo.

V sedemdesetih letih je bil v reviji objavljen prevod članka mladega Daria Melossija – danes glavnega urednika revije *European Journal of Criminology* – z naslovom *Kriminologija in marksizem: k začetku kazenskopravnega vprašanja v družbi* »Kapitala«, ki podaja pregled Marksovih pogledov na vlogo kazenskopravne represije, predvsem z analizo procesa prvotne akumulacije, kot ga je Marks razvil v svojem *Kapitalu* (Melossi, 1976). Podobnega obsežnega pregleda marksistične kriminologije se je leta 1983, ob stoletnici Marksove smrti, lotil tudi Pečar (1983).

Leta 1977 zasledimo tudi prvi sestavek, ki bralce opozori na tako imenovano ekonomsko teorijo kriminalitete. Gre za recenzijo Andersonovega dela *Economics of crime*, ki jo je objavil Bojan Dekleva. Avtor natančno ovrednoti pozitivne in negativne plati tovrstnega razlaganja kriminalitete in sklene s pretežno kritično noto (Dekleva, 1977). Nekaj let pozneje je Šuligoj v okviru iste paradigme pregledno predstavil dosežanje raziskave zastraševalnega učinka kazenskih sankcij. Ob tem je poudaril, da se opira izključno na anglosaške raziskave, kar pomeni, da je zaključke treba previdno prenašati v našo stvarnost (Šuligoj, 1981).

3 Osemdeseta in devetdeseta leta

Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja so v reviji začeli objavljati nekateri novi avtorji mlajše generacije. Dva izmed njih – Renata Salecl in Zoran Kanduč – sta bila mlada raziskovalca na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Oba si z vidika teoretičnega zanimanja zaslužita posebno pozornost. Renata Salecl (1988) v svojem prvem članku z naslovom *Nadzorovanje in pravo v postliberalni »zaščitniški« državi* v obravnavi »zaščitniške« države in »družbe zavarovanja« izhaja iz izhodišč Michela Foucaulta oziroma njegovega učenca Ewalda. Ključne filozofske težave oblasti, nadzorovanja in discipliniranja je, upoštevajoč Foucaulta in njegove kritike, obravnavala tudi v članku *Oblast – nadzorovanje in disciplina* (Salecl, 1991). Zatem je objavila serijo člankov, s katerimi je v revijo in slovensko kriminologijo nekako pionirsko (če odštejemo poljudni članek Maklecova *Psihoanaliza in kazensko pravo*, ki je izšel leta 1931 v Ljubljanskem zvonu) uvedla analizo zločina z vidika psihoanalitične teorije. Pri tem je izhajala predvsem iz Freuda, nadgrajenega z lacanovsko teoretsko psihoanalizo, ki nasprotuje desubjektivizaciji zločinca kot nemočnega objekta kavzalne verige najrazličnejših družbenih določilnic. V nasprotju s tem »obravnavava zločin kot »prehod k dejanju«, kot tisto mesto, ko so se notranje napetosti razrešile z nekim dejanjem« (Salecl, 1989: 280). Leta 1989 je izšla njena prva psihoanalitična študija z naslovom »*Nevarni individuum*« (*kriminologija in psihoanaliza*). Leto pozneje je na podoben način s psihoanalitičnega vidika analizirala fe-

nomen množičnega in serijskega morilca (Salecl, 1990). Vse njene analize so obogatene s konkretnimi primeri iz zgodovine zločina; v zadnjem primeru iz sveta serijskih in množičnih morilcev. Nikakršnega dvoma ni, da je psihoanalitična teorija – z vsem svojim bogastvom idej in shem človeške osebnosti – lep primer širokih možnosti teoretične imaginacije na področju zločina in kazni.

Preden se posvetimo obsežnejšemu opusu Zorana Kanduča, moramo opozoriti, da so v tem obdobju nastali že prvi prispevki z vidika feministične teorije; prispevek *Sodobni biološki pozitivizem in kriminaliteta žensk* avtorice Zorice Mršević prav s tega vidika kritizira nekatere moderne oživitve neobiološkega pozitivizma, katerega aktualnost se očitno vrača v valovih, kot smo temu priča ravno danes (Mršević, 1993). Ob štirideseti obletnici Inštituta za kriminologijo je Alenka Šelih objavila pregleden članek o teoriji in praksi viktimoškega raziskovanja v Sloveniji in ob tem opozorila na precejšnja neraziskana področja in pomanjkanje teoretičnih posplošitev (Šelih, 1994), Dragan Petrovec pa je z vidika penološke teorije razpravljal o tretmanski ideologiji kot teoriji in praksi (Petrovec, 1992, 1998). In ne nazadnje, Gorazd Meško (1996) je v enem svojih prvih člankov teoretično obdelal kriminalno prevencijo, njeno teorijo in strategije.

Za konec se posvetimo še prispevkom Zorana Kanduča, izredno plodovitega in tako rekoč hišnega avtorja revije. Njegovo teoretično delo v teh dveh desetletjih bi lahko razdelili na tri glavne vsebinske poudarke. To so radikalna kriminologija, teoretični pogledi na kaznovanje in soočanje z novejšimi kriminološkimi teorijami in praksami.

Na pojav radikalne oziroma nove kriminologije se je z velikim zanimanjem odzvala že Katja Vodopivec leta 1977. Še precej bolj se je z njo spoprijel Kanduč. Njegov prvi članek na to temo z naslovom *Radikalna kriminologija – kriminologija vsakdanjega življenja* je posvečen prav tem teoretičnim vidikom (Kanduč, 1992). Da se k tem temam vedno znova vrača, je razvidno iz naslovov, ki so sledili: *Radikalna kriminologija: nova, kritična ali marksistična?* (Kanduč, 1994č), *Nekateri vidiki radikalne narave »radikalne«* kriminologije (Kanduč, 1994c), *Simbolna razsežnost kaznovanja (kazensko pravo kot ideološki aparat države)* (Kanduč, 1995b), *Radikalna kriminologija in moralno podjetništvo* (Kanduč, 1995a), *Temelji kriminologije vsakdanjega življenja – delo kot vidik strukturnega nasilja* (Kanduč, 1995c) ter *Pragmatična razsežnost kaznovanja in družbena pogojenost kriminalnih pojavov* (Kanduč, 1996a).

Leta 1994 – ob štiridesetletnici Inštituta za kriminologijo – je Kanduč (1994b) objavil neke vrste programski članek z naslovom *Možnosti razvoja teoretične kriminologije v razmerah restavracije kapitalističnega zatiranja in izkoriščanja.*

V njem je razgrnil svoje kritično videnje posledic prehoda v novo družbenoekonomsko ureditev za kriminološko teorijo. Že v uvodu je opozoril na ključno vlogo teoretične kriminologije: »Po našem mnenju je kakovostni premik v polju kriminološke misli mogoč samo z napredovanjem teoretičnega dela. Zdi se namreč, da je ravno zanemarjanje teoretskih premislov Ahilova peta sodobne kriminologije, katere osrednji tok, njen *mainstream*, se ukvarja večinoma z empiričnimi raziskavami in pragmatičnimi kriminalnopolitičnimi problemi. Teorija seveda ni umik iz realnega sveta. Je zgolj – razčlenjen, urejen in povezan – poskus razmišljanja o družbenem svetu, in to na način, ki naj bi segel odstran varljive lupine čutno zaznavnih pojavov. V tem smislu jo vodi želja po pobegu iz nevidne ideološke kletke, v katero je sicer pogosto ujeto mišljenje, čustvovanje, čutenje, ne nazadnje pa tudi delovanje večine članov družbe. Ob tem pa morda ni odveč poudariti, da se teoretično in empirično raziskovanje ne izključujeta.« (Kanduč, 1994b: 311) V Sloveniji, »družbi v prehodu«, v kateri je bilo že takrat zaznati trend naraščajoče represije, je po njegovem mnenju »kritična družboslovna misel obsojena na bolj ali manj jalovo abstraktno delo, zagrenjeno žuganje s prstom, brezupno lajanje na karavano, zgroženo opazovanje dogajanja na ladji norcev, se pravi na stanje, ki se lahko prav hitro izteče v cinizem, resignacijo ali celo norost.« (Kanduč, 1994b: 321–322) Teoretična kriminologija se mora v teh razmerah usmeriti v prizadevanja za »mentalno deprizonizacijo« iz »miselnih in drugih kalupov, ki sodelujejo pri konstrukciji »družbenih problemov« in odzivov nanje«, ter v raziskovanje strukturnega nasilja, ideološkega aparata sistema in nosilcev družbene moči (Kanduč, 1994b).

Njegov drugi vsebinski poudarek, ki seveda odzvanja tudi v prvem in obratno, je področje teoretičnih pogledov na kaznovanje. Uvaja ga prvi Kandučev članek v reviji z naslovom *Kaznovanje po zloemu rehabilitativnega modela* (Kanduč, 1988). V to skupino lahko razvrstimo še prispevke *Nekateri vidiki krize kaznovalnega sistema* (Kanduč, 1993), *Kaznovalna praksa in produkcijski način* (Kanduč, 1994a), *Teoretični pogledi na upravičenost kaznovanja in družbena resničnost* (Kanduč, 1995č), *Utilitarne in retributivne zamisli o upravičenosti kaznovanja* (Kanduč, 1996b) ter *Zastraševanje in rehabilitacija: kriminološki pogled* (Kanduč, 1996c).

Zadnja skupina njegovih člankov iz tega obdobja je na splošno posvečena različnim novejšim kriminološkim teorijam in odzivom nanje. Med drugim so ga še posebno pritegnile teoretske obravnave feminizma ter teorije strukturnega pritiska, družbenega nadzorstva in situacijskih kriminoloških pristopov. Gre za članke *Novejše smeri v ameriški kriminologiji* (1998c), *Feministične perspektive in kriminologija* (1998a), *Feministični pogledi na moško nasilje in žensko prilagojenost* (1998b), *Kriminološke teorije strukturnega pritiska* (1999b),

Kriminološke teorije o družbenem nadzorstvu (1999a), *Situacijske kriminološke perspektive in kriminalitetna politika* (1999č) ter *Okolje, priložnost, nadzor in kriminalno vedenje* (1999c).

4 Zadnje obdobje: od preloma tisočletja do danes

Zadnje obdobje (od leta 2000 do danes) lahko uvedemo s tistimi prispevki Zorana Kanduča, ki vsebinsko nadaljujejo prej omenjeno obravnavo novejših kriminoloških teorij in pristopov. V prvi številki revije iz leta 2000 je bil objavljen njegov članek z naslovom *Levi realizem v kriminologiji: socialdemokratska različica ideologije »reda in zakonitosti«?* (Kanduč, 2000č), istega leta pa še prispevek o etioloških teorijah v britanski kritični kriminologiji (Kanduč, 2000c) ter dva prispevka, posvečena abolicionističnim pogledom v sodobni kriminologiji (Kanduč, 2000a, 2000b). Preden se bomo v nadaljevanju ponovno zaustavili pri Kanduču, pa moramo nujno predstaviti več mlajših avtorjev, ki so v zadnjem obdobju prispevali pomembne teoretične ideje.

Prva med njimi, Nina Peršak, je svoj prvi članek z naslovom »Pravni paternalizem« in »pravni moralizem« kot podlaga inkriminiranja (Peršak, 2004) v reviji objavila leta 2004. V njem je kritično obravnavala dve omenjeni načeli legitimiranja inkriminiranja in ju kritično zavrnila, ker zanikata avtonomijo posameznika. V prispevku z naslovom *Discipliniranje v družbi tvegaj: panoptikon, sinoptikon in subjekt* (Peršak, 2005) je obravnavala implikacije paradoksa priseganja na svobodo posameznika in njegovo čedalje intenzivnejše nadzorovanje ob hkratnem naraščajočem sinoptocizmu (Mathiesen, Foucault) oziroma »ponotranjanju nadzorujočega pogleda« (Peršak, 2005: 242). Njen članek *Postmoderni diskurzi (ne)varnosti* obravnava vseprisotni varnostni diskurz, ki je v resnici »učinkovit generator hegemonске kulture, orodje (post)moderne politične moči in spodbujevalec pripadnosti skupnosti« (Peršak, 2006: 331).

Katja Šugman Stubbs, pravnica in psihologinja, se je v svojih bolj psiholoških teoretičnih prispevkih *Jezik, pravo in moč* (Šugman Stubbs, 2005) ter *Kategorizacija in stereotipiziranje ter njun pomen za kriminologijo* (Šugman Stubbs, 2006) osredotočila na teoretične vidike izbranih psiholoških mehanizmov (na primer stereotipizacija, kategorizacija itn.), pomembnih za (kazensko) pravo. Pravniki nanje v svojem normativnem optimizmu praviloma radi pozabljajo tako v teoriji kot v praksi, čeprav so v resnici pomemben del dogajanja v (kaznovalno)pravni praksi. S podobnimi izhodišči se je teorije izrekanja kazenskih sankcij in težav v zvezi s tem kasneje lotila Mojca Mihelj Plesničar (2015, 2017).

Nove teme je vpeljal tudi Aleš Završnik. Zanimalo so ga zlasti implikacije biotehnoške revolucije na področju kriminologije in nadzorovanja ter s tem povezano temeljno pojmovanje subjekta – na primer v člankih *Kriminologija in biotehnoška revolucija – vznik »somaticnega« subjekta* (Završnik, 2007a) in *Vznik kriminologije – »odkritje« kriminalnega zla v posamezniku* (Završnik, 2007c). Po drugi strani so ga privlačila tudi teoretična vprašanja s področja tako imenovane kriminologije in leposlovja ter filma. V članku *Serijsko in eksczesno morjenje v literaturi in filmu: spopad med vednostmi* je na primer primerjal prevladujočo kriminološko teorijo in sočasno prikazovanje serijskih in eksczesnih morilcev v filmu in literaturi (Završnik, 2007b). Ukvarjal se je tudi s teorijo restorativne pravičnosti (Završnik, 2008), v zadnjem obdobju pa je njegovo zanimanje osredotočeno predvsem na vprašanja teorije tehničnega nadzorovanja, velikega podatkovja in čedalje aktualnejšega algoritmičnega nadzora (Završnik, 2010, 2017).

Saši Kmetu se lahko zahvalimo, da je s prispevki v *Reviji za kriminalistiko in kriminologijo* slovenski javnosti predstavil serijo pogledov na kriminološka vprašanja z vidika tako imenovane transakcijske analize kot teorije osebnosti, komunikacije in psihoterapevtske prakse. Naslovi člankov govorijo sami zase: *Ne/ustreznost (»družbene«) jeze v kazenskem pravu in kriminologiji* (Kmet, 2007b), *Igre »podzemlja« v transakcijski analizi* (Kmet, 2007a) ter *Transakcijskoanalitični in psihoanalitični pogledi na detomor* (Kmet, 2008). Poleg tega je skupaj z Davidom Špernjakom filozofsko in z vidika čustev obravnaval tudi aktualno vprašanje smrtne in dosmrtne kazni (Kmet in Špernjak, 2008).

Naslednji pomemben avtor mlajše generacije je Matjaž Ambrož. Ta je v svojih člankih kritično obravnaval teorije o namenu kaznovanja (Ambrož, 2008, 2016, 2018), v prispevku z naslovom *O vplivu kriminalitetne politike na kazenskopravno dogmatiko* (Ambrož, 2017) pa je jasno in obširno razložil, zakaj stroga ločenost kazenskopravne dogmatike in kriminalnopolitičnih vrednostnih pogledov ni mogoča. Skrivanje vrednostnih pogledov na kriminalno politiko pod pretvezo čiste kazenskopravne dogmatike je izpostavil kot škodljivo zamagljevanje.

Naj omenimo še nekatere avtorje, ki so v tem obdobju sodelovali z enim ali dvema prispevkoma. Matjaž Jager (2006) in Mitja Zakelšek (2008) sta vsak na svoj način razmišljala o temeljni predpostavki človekove svobodne volje v (kazenskem) pravu in kriminologiji. Jasmina Arnež (2010) je v članku *Zasluge in zablode feministične kriminologije* podala svoj kritični in občasno polemični pogled na prispevek feministične teorije v kriminologiji. Meško in Koporec Oberčkal (2010) sta v delu *Odklonskost v znanosti – vzroki, pojavnne oblike in odzivi* v opiranjem na Mertonova načela znanosti vrednotila

(deviantno) znanstvenoraziskovalno prakso v Sloveniji. Katja Eman (2011) pa je v članku *Ekološka kriminaliteta v kriminologiji: razvoj nove veje kriminologije v Sloveniji* ponovno poudarila pomen tega kriminološkega področja, na katerega so sicer že v osemdesetih letih v reviji opozorili Dekleva, Stritih in Poličičar (1981) ter Pečar (1981).

Leta 2014 je Miha Hafner, mladi raziskovalec na Inštitutu za kriminologijo, objavil članek z naslovom *Možgani kot objekt nadzorovanja: nevroznanost v kazenskem pravu in kriminologiji* (Hafner, 2014). S tem prispevkom je v reviji kritično uvedel nevrokriminologijo, ki temelji na dosežkih sodobne nevroznanosti, in ocenil njen prihodnji potencial. Prav tako inovativno je Aleš Bučar Ručman (2016) v članku z naslovom *Strukturno nasilje kot mehanizem zapiranja migrantov v globalne in lokalne totalne institucije* z opiranjem na Galtungov koncept strukturnega nasilja na področju migracij pokazal oblike izključevanja migrantov, ki spominjajo na Goffmanove totalne institucije.

In ne nazadnje, leta 2010 je Benjamin Flander v slovensko penologijo v dveh poglobljenih člankih – *Vaja iz »višje« penologije – Nietzschejeva genealogija kazni I. in II.* – uvedel ničejanski pogled (Flander, 2010, 2011). Ob tem se je precej poistovetil s pogledi »podzemneža«, tega »miselnega dinamita« z več kot pretanjenim občutkom za psihologijo posameznika in družb. V ospredje je postavil Nietzschejev pogled na genealogijo kaznovanja in družbeno vlogo kazni, ki je izrazito »imoralističen in neesencialističen« ter onstran običajnih teorij o »namenu kaznovanja« (Flander, 2010: 351). Posebno zanimiv je Flandrov (2015) poskus pozitivno ovrednotiti postmodernistične in poststrukturalistične kriminološke teorije kot neke vrste novo radikalno kriminologijo.

Vsaj za zdaj se zdi, da njegov poskus povečanja prepoznavnosti Nietzschejeve penologije med slovenskimi penologi – lahko bi rekli, da povsem v skladu z napovedmi podzemneža – ni požel večjega števila posnemovalcev. Vsaj v reviji pa Nietzschejeve ideje o zločinu in kazni vendarle velikokrat najdemo citirane v člankih Zorana Kanduča in še koga. Kanduč je nedvomno tudi v obdobju po letu 2000 avtor z največ objavljenimi prispevki s področja teoretične kriminologije. V tem času so pri njem v ospredju vprašanja sinteze kriminološkoteoretične in praktične analize postmoderne sveta. Njegova radikalno kritična obravnava sega od vprašanja žrtev – kritične viktimologije (Kanduč, 2003), analize kriminološkega *mainstreama* in njegovih teorij, družbenega nadzorstva v postmodernem stanju (Kanduč, 2004a, 2005a, 2005b, 2005c, 2009), teorije družbene pogodbe v postmodernem okviru (Kanduč, 2004b), Eliasove teorije procesa civiliziranja (2006), postmodernih teoretičnih vidikov odgovornosti in sankcioniranja (Kanduč, 2008a), teorije in prakse postmoderne dr-

žave (2008b) do vprašanja postmodernih najstvenih sistemov (Kanduč, 2012). Nedavno je teoretično obravnaval tudi vprašanje smrti (Kanduč, 2017) in človeške seksualnosti (Kanduč, 2018). Zelo na kratko lahko povzamemo, da se Kanduč zelo posveča radikalno kritični teoretski osmislitvi današnjega časa, postmoderne vsakdana, predvsem pa ga zanimajo najrazličnejše oblike strukturnega nasilja. Njegove analize so podprte z obsežno literaturo, izžarevajo izredno pronicljivost in so hkrati angažirane. Človeku sovražnega strukturnega nasilja kapitalističnega svetovnega sistema, heteronomnega dela in viktimizacij vsakdanjega življenja v postmodernem svetu se loteva z vedno novih smeri in vedno novimi pristopi.

5 Sklep

V tem kratkem kronološkem pregledu po posameznih obdobjih in avtorjih sem prikazal v reviji obravnavana vprašanja s področja teoretične kriminologije oziroma kriminoloških teorij od leta 1959 do danes. Čeprav sem si prizadeval zajeti prav vse objavljeno, je moj tukajšnji izbor seveda nujno subjektiven. Nekdo drug bi gotovo dodal še kakšno delo ali pa bi med omenjenimi prispevki naredil še ostrejši izbor. Omejitve prostora mi ni omogočala bolj poglobljene analize posameznih tem, niti bolj zaokroženega prikaza posameznih zanimivih avtorjev.

Kljub temu lahko izdvojimo nekatera opažanja. V prvem, časovno najbolj oddaljenem obdobju lahko najdemo v člankih Ljuba Bavconca in še posebno v delih Katje Vodopivec precej pozitivnega samoizpraševanja in samoopazovanja v vlogi raziskovalca in teoretika. Gre za temeljna, eksistencialna vprašanja raziskovanja, kot na primer: Kaj sploh je kriminologija? Kaj lahko doseže? Kaj je kriminaliteta, kaj so njeni vzroki in povodi? Kako združiti vizijo socialističnega humanizma s tedaj znanimi kriminološkimi teorijami? Je mogoče narediti novo, izvirno sintezo? Kaj lahko stori posameznik, kaj skupina somišljenikov? Je raziskovalčevo življenje pravzaprav prekratko, predmet in literatura pa (že takrat) preobsežna (*ars longa vita brevis*)? So stvari preveč kompleksne, da bi jih lahko ukalupili v eno teorijo ali sintezo? Lahko neka teorija ustrezno osvetli celotno kompleksnost pojava, da pri tem večji ali manjši pomembni kosi celote ne bi ostali v temi? In ne nazadnje, kako se teorija postavlja v razmerju s prakso? Jo (lahko) usmerja in vodi, informira in ustrezno utemeljuje sredi političnega vsakdana, ki praviloma ne razmišlja dolgoročno ter nezavedno teži k nadaljevanju hoje po ustaljenih poteh?

Jasno lahko vidimo tudi, kako so nekateri pisci v prvem obdobju bolj poudarjeno – a ne tudi nekritično – izhajali iz socialistično-humanističnega pogleda na svet, pogleda, ki so ga Bavcon, Skaberne in K. Vodopivec odločno zagovarjali tudi

v odprti polemiki z bolj ortodoksnimi stalinističnimi pogledi, ki so prihajali iz Vzhodne Nemčije. Bi na podlagi vsega tega lahko dejali, da je takrat tako imenovana ljubljanska kriminološka šola delovala v bolj skupinskem duhu kot danes? Če da, zakaj? To vprašanje bi gotovo zahtevalo več pozornosti ob drugi priložnosti. Vtis je, da danes vsak ubira svoja pota tako glede teoretičnih poudarkov kot glede izbora raziskovalnih vprašanj. Če že kaj, pa je vsem vendarle skupno prizadevanje za čim bolj humano kriminalitetno politiko.

Zdi se tudi, da v vseh obdobjih prevladuje previdno in kritično ukvarjanje s posameznimi (kriminološkimi) teorijami. Previdno v tem smislu, da bomo težko našli primere popolnega sprejemanja le enega teoretičnega pogleda. Glede tega očitno prevladuje spoznanje K. Vodopivec, ki smo ga že omenili, in sicer da vsaka teorija »vsebuje del splošnih spoznanj o družbi in ... vsaka izmed njih sodobne teoretike in praktike spodbuja k razmišljanju v več smereh. To pa širi in ne zožuje perspektive in nova iskanja.« (Vodopivec, 1972: 150) Ob tem so pisci že takrat opozarjali na *strukturno* težavo teorije, in sicer da se časi spreminjajo, s tem pa se spreminjajo tudi posamezniki in družba. Danes, v času, ko doživljamo zgodovinsko največje ekspanzno pospeševanje tehnoloških sprememb in izredno hitro materialno razslojevanje prebivalstva, je ta opomba še toliko pomembnejša. Morda ni naključje, da v tem smislu v celotnem obdobju v reviji najdemo zelo malo poskusov empiričnega testiranja posamezne kriminološke teorije (kateroga koli obsega) – izjeme so na primer Meškov preizkus Waltersove teorije kriminalnega življenjskega sloga (Meško, 1993), pa tudi nekatere empirične raziskave na področju penologije, na katerem ob dolgi tradiciji raziskav družbenega vzdušja v naših zaporih (Brinc, 2011) najdemo tudi najnovejše raziskave zaporske subkulture pri nas (Meško in Hacin, 2018). Tega je sicer na pretek v tujih, večinoma anglosaških znanstvenih revijah.

Sklenemo lahko, da je preteklo delovanje na prvi pogled izjemno pozitivno. Prepričan sem, da bomo ob takšni dediščini tudi v prihodnje v reviji pričranga angažirani in kakovostni teoretični kriminologiji. V času tehnične razdrobljenosti v obdelovanju čedalje manjših znanstvenih vrtičkov vsi nujno potrebujemo (tudi) zaustavitve, refleksijo in mišljenje celote, ki nas bo lahko pripeljalo do boljših odgovorov, predvsem pa, morda še pomembnejše, do zastavljanja novih, boljših vprašanj.

Literatura

1. Ambrož, A. (2017). O vplivu kriminalitetne politike na kazensko-pravno dogmatiko. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(1), 5–14.
2. Ambrož, M. (2008). Preventivne mešane teorije o namenu kaznovanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(3), 239–248.
3. Ambrož, M. (2016). Namen kaznovanja: Pozitivna generalna preprečitev?. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(1), 5–15.
4. Ambrož, M. (2018). Legitimnost kazni v razmerju do storilca. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(1), 7–14.
5. Arnež, J. (2010). Zasluge in zablode feministične kriminologije. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(1), 3–14.
6. Bavcon, L. (1960). Razvoj kriminologije kot samostojne znanosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 11(2), 105–119.
7. Bavcon, L. (1968). Kriminalna politika v sodobni družbi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 19(4), 178–193.
8. Bavcon, L., Skaberne, B. in Vodopivec, K. (1968). Kriminaliteta v socialistični družbi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 19(3), 101–109.
9. Brinc, F. (2011). Družbeno vzdušje v zavodih za prestajanje kazni zapora in v prevzgojnem domu Radeče leta 2010. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(4), 295–311.
10. Bučar Ručman, A. (2016). Strukturno nasilje kot mehanizem zapiranja migrantov v globalne in lokalne totalne institucije. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(1), 16–25.
11. Dekleva, B. (1977). R.W. Anderson: The Economics of Crime (Ekonomija kriminala) Macmillan Studies in Economics. London: The Macmillan Press, 1976, 71 str. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 28(2), 140–143.
12. Dekleva, B. in Stritih Poličičar, J. (1981). »Ekološka« kriminaliteta in kriminologija. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 32(1), 33–45.
13. Eman, K. (2011). Ekološka kriminaliteta v kriminologiji: Razvoj nove veje kriminologije v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(4), 312–324.
14. Flander, B. (2010). Vaja iz »višje« penologije – Nietzschejeva genealogija kazni (I). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(4), 351–364.
15. Flander, B. (2011). Vaja iz »višje« penologije – Nietzschejeva genealogija kazni (II). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(2), 125–140.
16. Flander, B. (2015). »Nova« radikalna kriminologija: Očrt postmodernističnih in poststrukturalističnih kriminoloških teorij. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(3), 195–207.
17. Hafner, M. (2014). Možgani kot objekt nadzorovanja: Nevroznanost v kazenskem pravu in kriminologiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(2), 121–131.
18. Jager, M. (2006). O predpostavki človekove svobodne volje v kazenskem pravu in kriminologiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 57(2), 143–153.
19. Kanduč, Z. (1988). Kaznovanje po zlomu rehabilitativnega modela. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 39(4), 301–312.
20. Kanduč, Z. (1992). Radikalna kriminologija – kriminologija vsakdanjega življenja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 43(2), 103–115.
21. Kanduč, Z. (1993). Nekateri vidiki krize kaznovanega sistema. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(4), 338–352.
22. Kanduč, Z. (1994a). Kaznovalna praksa in produkcijski način. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 45(3), 199–210.
23. Kanduč, Z. (1994b). Možnost razvoja teoretične kriminologije v razmerah restavracije kapitalističnega zatiranja in izkoriščanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 45(4), 311–325.
24. Kanduč, Z. (1994c). Nekateri vidiki radikalne narave »radikalne« kriminologije. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 45(2), 113–128.

25. Kanduč, Z. (1994č). Radikalna kriminologija: Nova, kritična ali marksistična?. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 45(1), 1–18.
26. Kanduč, Z. (1995a). Radikalna kriminologija in moralno podjetništvo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 46(2), 122–135.
27. Kanduč, Z. (1995b). Simbolna razsežnost kaznovanja (kazensko pravo kot ideološki aparat države). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 46(1), 3–15.
28. Kanduč, Z. (1995c). Temelji kriminologije vsakdanjega življenja – delo kot vidik strukturnega nasilja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 46(3), 225–236.
29. Kanduč, Z. (1995č). Teoretični pogledi na upravičenost kaznovanja in družbena resničnost. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 46(4), 329–341.
30. Kanduč, Z. (1996a). Pragmatična razsežnost kaznovanja in družbena pogojenost kriminalnih pojavov. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(1), 25–39.
31. Kanduč, Z. (1996b). Utilitarne in retributivne zamisli o upravičenosti kaznovanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(2), 122–134.
32. Kanduč, Z. (1996c). Zastrafevanje in rehabilitacija: Kriminološki pogled. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(3), 228–240.
33. Kanduč, Z. (1998a). Feministične perspektive in kriminologija. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(3), 229–237.
34. Kanduč, Z. (1998b). Feministični pogledi na moško nasilje in žensko prilagojenost. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(4), 316–324.
35. Kanduč, Z. (1998c). Novejše smeri v ameriški kriminologiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(2), 160–170.
36. Kanduč, Z. (1999a). Kriminološke teorije o družbenem nadzorstvu. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 50(2), 114–121.
37. Kanduč, Z. (1999b). Kriminološke teorije strukturnega pritiska. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 50(1), 3–11.
38. Kanduč, Z. (1999c). Okolje, priložnost, nadzor in kriminalno vedenje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 50(4), 324–333.
39. Kanduč, Z. (1999č). Situacijske kriminološke perspektive in kriminalitetna politika. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 50(3), 193–201.
40. Kanduč, Z. (2000a). Abolicionizem: Paradoks nekriminološke kriminologije?. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(4), 295–304.
41. Kanduč, Z. (2000b). Abolicionistični pogledi v sodobni kriminologiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(3), 187–196.
42. Kanduč, Z. (2000c). Etiološke teorije v novejši britanski »kritični«
kriminologiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(2), 115–123.
43. Kanduč, Z. (2000č). Levi realizem v kriminologiji: Socialdemokratska različica ideologije »reda in zakonitosti«?. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(1), 3–11.
44. Kanduč, Z. (2003). Žrtve in viktimizacije v viktimološki in družbenokritični perspektivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 54(1), 23–40.
45. Kanduč, Z. (2004a). Postmoderna družba, družbena pogodba in določila nasilja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 55(3), 242–257.
46. Kanduč, Z. (2004b). Postmoderno stanje in družbeno nadzorstvo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 55(1), 3–21.
47. Kanduč, Z. (2005a). Postmoderne nevarnosti, bojzani in »dobri sovražniki«. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(4), 337–347.
48. Kanduč, Z. (2005b). Postmodernizacija in njena/naša nelagodja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(3), 223–238.
49. Kanduč, Z. (2005c). Postmodernizacija, kriminaliteta in nadzorstveni mehanizmi (v družbi in nad njo). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(1), 54–69.
50. Kanduč, Z. (2006). Kriminološke implikacije procesa civiliziranja v postmodernem kontekstu. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 57(3), 248–261.
51. Kanduč, Z. (2008a). O nekaterih kriminoloških vidikih odgovornosti (v postmoderni perspektivi). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(3), 223–238.
52. Kanduč, Z. (2008b). (Post)moderna država v kriminološki perspektivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(4), 305–320.
53. Kanduč, Z. (2009). Nasilje, nadzorovanje in (post)moderna kultura v kriminološki perspektivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 60(1), 25–40.
54. Kanduč, Z. (2012). Postmoderni najstveni sistemi v kriminološki perspektivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(1), 14–26.
55. Kanduč, Z. (2017). Življenje in smrt v kriminološki perspektivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(3), 235–247.
56. Kanduč, Z. (2018). Družbeno nadzorovanje človeške seksualnosti v kriminološki perspektivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(3), 179–193.
57. Kmet, S. (2007a). Igre »podzemlja«
v transakcijski analizi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 58(2), 133–145.
58. Kmet, S. (2007b). Ne/ustreznost (»družbene«
jeze v kazenskem pravu in kriminologiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 58(1), 46–60.
59. Kmet, S. (2008). Transakcijskoanalitični in psihoanalitični pogledi na detomor. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(1), 18–30.
60. Kmet, S. in Špernjak, D. (2008). Smrtna in dosmrtna kazen – emocionalna in filozofska (re)konstrukcija skrajnega kaznovanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(3), 249–260.
61. Kušej, G. (1950). Aleksander Vasiljevič Maklecov. *Zbornik znanstvenih razprav*, 23, V–XXII.
62. Melossi, D. (avtor) in Vene, P. (prev.). (1976). Kriminologija in marksizem: K začetkom kazenskopravnega vprašanja v družbi »Kapitala«. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 27(2), 125–133.
63. Meško, G. (1993). Kriminalni življenjski stil – motivacija in mišljenje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(4), 354–365.
64. Meško, G. (1996). Nekatere strategije kriminalne preprečitve. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(3), 241–254.
65. Meško, G. in Hacin, R. (2018). Prisoners' and prison workers' views on the prison subculture in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(4), 333–345.
66. Meško, G. in Koporec Oberčkal, A. (2010). Odklonskost v znanosti – vzroki, pojavne oblike in odzivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(4), 395–405.
67. Mihelj Plesničar, M. (2015). Dobri in manj dobri razlogi za kaznovanje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(2), 116–127.
68. Mihelj Plesničar, M. (2017). Postopek odločanja o sankcijah. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(3), 258–268.
69. Mršević, Z. (1993). Sodobni biološki pozitivizem in kriminaliteta žensk. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(2), 121–128.
70. Pečar, J. (1981). »Ekološka«
kriminaliteta in kriminologija. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 32(1), 33–45.
71. Pečar, J. (1983). Marx in Engels o kriminaliteti in nadzorstvu (ter »marksizem«
v teoriji kriminologije). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 34(4), 289–309.

72. Peršak, N. (2004). ‚Pravni paternalizem‘ in ‚pravni moralizem‘ kot podlagi inkriminiranja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 55(1), 119–126.
73. Peršak, N. (2005). Discipliniranje v družbi tvegani: Panoptikon, sinoptikon in subjekt. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(3), 239–247.
74. Peršak, N. (2006). Postmoderni diskurzi (ne)varnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 57(4), 331–339.
75. Petrovec, D. (1992). O tretmanski ideji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 43(4), 319–327.
76. Petrovec, D. (1998). Nova država – nova kaznovalna ideologija in praksa? *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(3), 238–245.
77. Pinatel, J. (1963). Novejše psihološke smeri v kriminologiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 14(2), 152–159.
78. Radzinowicz, L. (1961). Kriminološko in penološko raziskovanje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 12(1), 1–8.
79. Salecl, R. (1988). Nadzorovanje in pravo v post-liberalni »zaščitniški« državi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 39(4), 293–300.
80. Salecl, R. (1989). »Nevarni individuom« (kriminologija in psihoanaliza). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 41(3), 275–283.
81. Salecl, R. (1990). Množični in serijski morilci v luči psihoanalize. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 41(4), 295–303.
82. Salecl, R. (1991). Oblast – nadzorovanje in disciplina. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 42(4), 307–315.
83. Skaberne, B. (1961). Dr. Metod Dolenc. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 12(3), 234–244.
84. Šelih, A. (1967). Viktimologija in njena vloga v boju zoper kriminaliteto. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 18(1/2), 37–42.
85. Šelih, A. (1994). Viktimološko raziskovanje v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 45(4), 356–360.
86. Šugman, K. (2005). Jezik, pravo in moč. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(1), 32–44.
87. Šugman, K. (2006). Kategorizacija in stereotipiziranje ter njun pomen za kriminologijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 57(1), 15–27.
88. Šuligoj, E. (1981). Zastrafevalni učinek kazenskih sankcij. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 32(4), 267–276.
89. Vodopivec, K. (1964). Nekaj izkušenj iz dela v Inštitutu za kriminologijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 15(3), 97–102.
90. Vodopivec, K. (1972). Sodobne sociološke teorije o socialnih patoloških pojavih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 23(3), 140–150.
91. Vodopivec, K. (1974). O razdalji do stvarnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 25(4), 314–323.
92. Vodopivec, K. (1977a). »Nova« kriminologija in kazenska zakonodaja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 28(2), 85–93.
93. Vodopivec, K. (1977b). Večdisciplinarnost pri ocenjevanju in oblikovanju teorij. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 28(3), 169–174.
94. Zakelšek, M. (2008). (Ne)svobodna volja: Temeljno vprašanje človeške eksistence in »praizvor« težav sodobnih normativnih sistemov. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(4), 350–356.
95. Završnik, A. (2007a). Kriminologija in biotehnološka revolucija – vznik »somaticnega« subjekta. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 58(1), 3–19.
96. Završnik, A. (2007b). Serijsko in ekscenno morjenje v literaturi in filmu: Spopad med vednostmi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 58(2), 160–174.
97. Završnik, A. (2007c). Vznik kriminologije – »odkritje« kriminalnega zla v posamezniku. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 58(4), 325–339.
98. Završnik, A. (2008). Konceptualne zagate restorativne pravičnosti – nova paradigma modernega odzivanja na kriminaliteto?. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(2), 125–140.
99. Završnik, A. (2010). Tehnično nadzorovanje vsakodnevnega življenja – postdisciplinske teoretične perspektive. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(2), 178–190.
100. Završnik, A. (2017). Algoritmčno nadzorstvo: Veliko podatkovje, algoritmi in družbeni nadzor. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(2), 135–149.
101. Zupančič, B. (1972). Novi pogledi na kriminologijo, njeno vlogo in njena izhodišča. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 23(4), 236–246.
102. Zupančič, B. (1974). Prevrednotenje vrednot: Prihajanje ali odhajanje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 25(4), 324–331.

Theoretical Criminology in the Journal of Criminal Investigation and Criminology

Matjaž Jager, Ph.D., Research Counsellor and Director at the Institute of Criminology at the Faculty of Law Ljubljana and Professor at the Faculty of Law, University of Ljubljana, Slovenia. E-mail: matjaz.jager@pf.uni-lj.si

This article presents an overview of the works on theoretical criminology, criminological theories and the (self) reflection of criminology as a science published in the Slovene Journal of Criminal Investigation and Criminology from 1959 to the present. The articles dealing with these topics are divided into three selected periods. This very brief overview of the topics and the individual authors shows that cautious and critical confrontation with particular criminological theories prevailed. It is difficult to find authors perfectly accepting only one theoretical view. During the first period some authors emphasized their critically qualified socialist worldviews. Today, the impression is that everyone is following his own path both in terms of theoretical emphasis and in the selection of topics. However, the humanistic view of crime policy still prevails.

Keywords: Slovenia, Journal of Criminal Investigation and Criminology, criminological theories, theoretical criminology, criminology as a field

UDC: 343.9